

АСИМЕТРИЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Симетрія (від грецьк. *symmetria*) - це сукупність властивостей: однорідності, відповідності, пропорційності, гармонійності. Це розмірне, пропорційне розміщення частин якогось цілого щодо центру, середини. **Асиметрія** (від грецьк. *asymmetria*) - це відсутність (порушення) ознак симетрії, безлад, нерозмірність, неоднорідність і т.п.

Поняття «симетрія» та «асиметрія» відносяться до різних сфер нашого життя, різних галузей. Ми ж розглядатимемо поняття «асиметрія» в сучасній українській мові. Цей термін у мовознавстві розуміють як поняття позасистемне, ненормативне, тобто таке, що не відповідає нормам сучасної літературної мови, і є, по суті, порушенням, відхиленням від правил.

Питання асиметрії в мові є особливо актуальним, оскільки мовленнєва культура – це важливий показник націєтворення та загального культурного рівня кожного українця.

Окреслена проблема включає в себе різні види девіацій (відхилень). Ми ж акцентуватимемо свою увагу на аналізі тих спотворень нашої мови, що виникають внаслідок використання суржику.

Суржик - це ненормативне мовлення українців, яке увібрало в себе елементи російської мови, насамперед, лексичні та, меншою мірою, фонетичні та граматичні. Він є, так би мовити, «низьким стилем» у сучасній українській мові.

Вивченням інтерферем (мовних елементів та різних засобів, що не відповідають літературній нормі) займалися провідні мовознавці (Н.Бабич, С.Караванський, Л.Масенко, М.Пентиліук, О.Пономарів, О.Сербенська та ін.). Вони виділяють різновиди суржику, визначають сфери його функціонування та аналізують його загальнокультурні та лінгвістичні ролі. Проте проблема вивчення суржику в контексті мовленнєвої культури потребує глибшого вивчення.

Інтерферемність може виникати на фонетичному рівні (спотворення вимови звуків та звукосполучень), акцентуаційному (неправильне наголошування слів), лексичному (порушення слововживання), морфологічному (плутанина граматичних форм, нечітке розрізнення граматичного значення слів та неправильне словотворення), синтаксичному (порушення у граматичній організації словосполучень та речень) та ін. Нагромаджуючись, інтерферери утворюють різні комбінації, через що мова втрачає свою правильність і перетворюється на суржик.

Ця асиметрія характеризується такими особливостями:

- вживання русизмів замість нормативних українських відповідників: *да* – «так», *канешно* – «звісно», *даже* – «навіть» та ін.;
- утворення найвищого ступеня порівняння прикметників і прислівників за зразком російської мови: *самий головний* – «найголовніший» тощо;

- слова та вирази, кальковані з російської мови: *міроприємство* – «захід», *приймати участь* – «брати участь» та ін.;
- порушення дієслівного керування, вживання прийменників та відмінків за російським зразком: *на українській мові* – «українською мовою» тощо;
- змішування українських і російських форм неозначених займенників: *чого-то* – «чогось»;
- «українізовані» форми російських дієслів: *получив* – «отримав», *читав* – «рагував» ;
- утворення від українських дієслів активних дієприкметників за російським зразком: *прийшовший* – «той, що прийшов» тощо;

Спілкування такою змішаною мовою спотворює інформацію, оскільки мовець вживає слово в лише йому відомому значенні й у формі, яка не відповідає загальноприйнятим граматичним нормам.

Особливо потерпає від суржику усне українське мовлення. На думку проф. Л.Масенко, 90% цієї асиметрії в мові східних українців становлять російські слова, які вимовляють українською. У західних українців рівень ураження мовними покручами може становити 30-40%.

Майбутнє суржику в Україні залежатиме від рівня освіченості українців, адже, що освіченіша людина, то менш засміченою буде її мова. *«Немає людини, яка б не робила помилок, але той, хто виправляє свої помилки, — мудрець»*, - говорить китайська мудрість.

Мова – одна з основних ознак нашої національної самобутності, своєрідний генетичний код нації. Тому важливо дбати про її збереження, оскільки з утратою рідної мови руйнується сам спосіб світосприймання, національного мислення.

Література:

1. Караванський С. Пошук українського слова, або Боротьба за національне «я». — К.: Видавничий центр «Академія», 2001.
2. Масенко Л. Мовно-культурна ситуація в Україні (Соціопсихологічні чинники формування) // Дивослово. — 2001. — №10. — С. 7–10.
3. Мацюк Р. Суржик для інтелігенції: довідник з історії найновішого поступу 1998 — 2001. — Л., 2002.
4. Пономарів О. Стилїстика сучасної української мови. — К.: Либїдь, 1993.
5. Сербенська О. Суржик: «низька мова», безлад чи мовна патологія? // Мовні конфлікти та гармонізація суспільства. — К.: Видавничо-полїграфічний центр «Київський університет», 2002.